

Princ. i ha aparegut sovint en escr. Renaix.: «la piulada del pinsà, la veu engorjada del passerell, la nota interrogativa de la cadenera, el contralt del verdum, el replet melangiós del lluer», Ruyra (*La Parada*, 62),² i vegeu-ne una cita d'EmVilanova i una altra de Ruyra en *AlcM* (prescindim d'una indicació rossa. del *DAG*, que sembla confondre-ho amb *lluere*: 'llangardaix').

Un moixó molt semblant, si no ben igual, rep en altres bandes el nom de *llucaret* o *llucareta*; segons el *DFa*. és el *Carduelis citrinella*; ERolland (*Faune Pop.* 10 *de la France* x, 63; II, 191-2) assenyalà *llucaret* en el Rosselló, fundant-se en els naturalistes rossellonesos Companyó i Barrera (1745), identificant-lo amb el fr. *tarin*, i el *Fringilla spinus* de Linneu; un i altre, moixons semblants a la cadenera (fr. *chardonneret*), però més petits, i tots dos molt cantaires. En efecte el trobem més d'un cop en els versos de Saisset, si bé en el sentit figurat de 'babau, innocentó' («ximplet», gloss. de Marty).³

Conta Saisset: «Certén llop --- va veure un cavall --- 20
'Bona presa --- quin tip de carn me faré' --- Se li apropa i li diu --- 'Me pareixes malalt' --- 'Un bony sota del peu? --- també som cirurgià --- fes-me'l veure' / 'm'i'l 'quí' diu lo cavall, i, com el *llucaret* / s'acata per donar al peu una mirada, / l'altre li fica un reguit- 25
net / --- / Com ell, pel món, més d'un s'enganya, / en volguent ésser massa fi», «el llapín ho conta --- tot en hi afegint --- arreu aqueixos *llucarets* / d'aqueixa història bavardegen: / van-la trompetejar pertot ---» (*Catal. d. R.*, 195, 192). Segons Griera (*BDC* x, 79) *llucareta* 'Fringilla citrinella' s'usaria a Vinaròs i Burriana (si bé el que segons *AlcM* es diria a Vinaròs i Gandesa és *lluere*). Un altra forma, intermèdia entre aquestes, deu ser *llurer* recollit per EstVayreda (*AlcM*).

El *lluer* és el cast. *lugano* (*DAut.*), documentat en diversos autors dels Ss. xvi i xvii [1546], i amb una variant *lugaro*, que ja es troba el 1405, en el poeta F. Imperial; hi ha doncs tres variants *lugaro*, *lugaró* i *lúgano* totes tres ben comprovades, i una accentuació 40 *lúgaro*, si no en castellà, apareix també en dialectes italians. En portuguès és *lugre* «passaro conirrostro, espècie de pintassilgo <'cadenera'> esverdeado, *Chrysomitris spinus*, Lin.», segons Figueiredo.

En llengua d'oc *lucre*, usual a Provença i ja documentat en Zerbin (1.ª meitat S. xvii), *TdF*, particularment en el Var i a Toulon, també a l'Erau, mentre que a Niça diuen *lieucres*: segons Rolland, el *Fringilla spinus* de Linneu, *tarin* en francès, *zeisig* en alemany, *siskin* en anglès. *Lucardillus* apareix a Niça en un text 50 baix-llatí de 1333 (Du. C.).

En italià es diu *lucherino* [Pulci, 3.ª quart S. xv] o *lucario* [princ. S. xvi]; *lugarin* ja apareix en un vocabulari venecià de fi del S. xv, mentre que altres dos glossaris del mateix segle, del venecià rústic i del veronès, registren *lugaro*; segons Mussafia (*Dekschr. d. Wiener Akad.* xxii, 175) hi ha les formes dialectals següents: venec. i genov. *lugaro*, friülà *lujar*, Lucca *locorino*, venec. i veron. *lugarin*, friülà *lujarin*, Cremona, Romagna *lugaren*, Parma *logarein*, Gènova *lùgain* 60

[< *lugarin*, amb pèrdua fonètica de la -r-], Tirol *lugberim*, Brescia, Crema *lugheri*, Bergamo *logari*, Milà *legorin*, Crema *legori*, Como *ligurin*.

Comparant aquestes formes s'endevina que *lucario*, *lugarino* és la primitiva, d'on *lùgurin* > *ligurin* > *legorin*;⁴ com que aquestes formes en -in(o) tenien aspecte diminutiu, se'n traïrien pseudo-primitius com els exemples citats de *lugaro*, en el parlar líguero-provençal de Menton, *lugaro*, sic. *lucaru*, per altra part sic. *lécora*, napol. *lecura*, maltès *écora*.

També els catalans *lluer* i *llucaret* reben explicació conjunta i natural partint d'un **llugueri* o **lluqueri*: d'on *llucaret* amb canvi del sufix diminutiu; i d'altra banda *lluer* amb aquella mateixa eliminació del diminutiu: car en la posició dèbil, tan llunyana de l'accent, era fàcil que s'afeblís en **lluere* (d'on el regressiu); i hi pogué ajudar una etimologia popular *lluir*, inspirada en el record del «brillar» de l'ocellet cantador, que usaven com a enze, cimbell o brillador. Així mateix el port. *lugre* s'explica fàcilment per regressió d'un **lug(ue)rinbo*, oc. *lucre* per un **lucrin*; i els cast. *lugaro* i *lugano*, amb la notable dualitat accentual (*lúgano* / *lugáno*, *lúgaro* / *lugáro*) de cap manera s'expliquen tots tan bé com per la formació regressiva des de *lugarino* / *lugarano*, conegut l'origen. La denominació dialectal francesa *pinson d'aube* (Haute-Marne, Rolland) coincideix amb la de FImperial «cantaven *lugaros* a los ruyseñores, / como acostumbran al alva del día».

Juntes coincideixen a suggerir un **LŪCĀNĪNUS* derivat de *LŪCĀNUS* 'propi de l'aurora', mot aquest prolongat en romànic per l'oc. ant. *lugan* 'estel de l'alba' (*PSW* IV, 441-2; *REW*, 5133). D'aquí **LUCARINUS*, per dissimilació: tant la conservació de la -c- intervocàlica en italià comú, com la seva sonorització en els altres 35 llenguatges són normals. Però en un nom creat, o sovint usat, per naturalistes i per poetes (Pulci, Sannazaro, Imperial, Arbolanche etc.) és natural que hi hagi també alguns casos de conservació de la sorda, per cultisme, d'on l'oc. *lucre* i el cat. *llucaret*.⁵

¹ En dóna una descripció detallada, però no té cap valor directe, perquè tot el seu article és traduït al peu de la lletra de l'article *lugano* del diccionari castellà de Terreros (c. 1770), incloent-hi les dues variants que dóna a la traducció castellana «*lugano* y *lujano*»; aquesta només coneguda per Terreros, i possiblement deguda a una pronúncia bàrbara d'un informant gallec. — ² També *AlcM* diu que «sembla que plora», coses que ens haurien pogut temptar a derivar-ne el nom del ll. *lugere* si no fos que aquest mot llatí no ha deixat descendència romànica, i les altres denominacions ens orienten en una altra direcció. — ³ Aplicacions figurades a una persona que es deixa prendre fàcilment en un engany tenen el cat. *gafarró* i el fr. *linotte*, i d'altres n'aplega Rolland (II, 194, § 3): tot són varietats del mateix moixó. — ⁴ D'aquí *ligurin* en fonts baix-llatines post-medievals, citades per Du C. i Diefenbach, *Gloss. Lat.-Germ.*, que deuen correspondre a l'ús vulgar del Nord d'Itàlia; d'on deduía la *Crusca*, seguida per Diez, que el mot derivava de **LIGURINUS*